

**Metodyka postępowań
sądowych z udziałem
Skarbu Państwa.
Reprezentacja. Kwestie
procesowe**

Przejdź do produktu na **ksiegarnia.beck.pl**

Przedmowa

Postępowania sądowe z udziałem Skarbu Państwa stanowią istotną grupę spraw rozpoznawanych w postępowaniu cywilnym. Świadczy o tym zarówno ich duża liczba, jak i zakres przedmiotowy. Sprawy z udziałem Skarbu Państwa toczą się zarówno w procesie, jak i w postępowaniu nieprocesowym. Ich przedmiot jest bardzo zróżnicowany. Szczególne znaczenie w praktyce mają sprawy o naprawienie przez Skarb Państwa szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej (art. 417–417¹ ustawy z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.; dalej jako: KC), jak również dotyczące odpowiedzialności kontraktowej sprawy, wynikające z licznych zawieranych przez Skarb Państwa umów.

Chociaż Skarb Państwa jest podmiotem prawa cywilnego (osobą prawną wprost przewidzianą w art. 33 KC), postępowania z jego udziałem przewidziane są także w przepisach prawa procesowego karnego. Szczególne znaczenie mają art. 552–558 ustawy z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.; dalej jako: KPK), regulujące sprawy o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie. Postępowania z udziałem Skarbu Państwa przewidziane są także w ustawach szczególnych, np. art. 8–11 ustawy z 23.2.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 442; dalej jako: UznOrzNiewU).

W ustawie z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.; dalej jako: KPC) nie przewidziano postępowania odrębnego w sprawach udziałem Skarbu

Państwa. Stan taki uznać należy za prawidłowy, nie ma bowiem potrzeby tworzenia w tym zakresie jeszcze jednego wyodrębnionego postępowania. Nie oznacza to jednak, że nie występują regulacje procesowe dotyczące wyłącznie Skarbu Państwa. Do najważniejszych należą: art. 29 KPC (określający ogólną właściwość miejscową w sprawach przeciwko Skarbowi Państwa), art. 300 § 2 KPC (ułatwiający przesłuchanie za Skarb Państwa w charakterze strony), a także art. 1060 KPC (przewidujący przywileje dla Skarbu Państwa jako dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym).

Istotne odrębności dotyczące postępowania cywilnego z udziałem Skarbu Państwa wynikają też z regulacji pozakodeksowych. Stosownie do art. 94 ustawy z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 959 ze zm.; dalej jako: KSCU) jest on zwolniony z opłat sądowych (ale nie wydatków).

Istotne, chociaż pośrednie znaczenie dla postępowań sądowych ma art. 37 ustawy z 16.12.2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 125 ze zm.; dalej jako: ZasZarzMieniemPU), stosownie do którego (jednostronne) potrącenie z wierzytelności Skarbu Państwa przysługującej danemu podmiotowi reprezentującemu Skarb Państwa może być dokonane jedynie wówczas, jeżeli potrącana wierzytelność wzajemna przysuguje wobec tego samego podmiotu reprezentującego Skarb Państwa.

Podstawowe znaczenie ma jednak art. 67 § 2 KPC, w którym w sposób szczególny uregulowano zasadę zdecentralizowanej reprezentacji procesowej, na jakiej opiera się reprezentacja procesowa Skarbu Państwa. Do tej szczególnej osoby prawnej nie ma zastosowania art. 67 § 1 KPC, w myśl którego osoby prawne dokonują czynności procesowych przez swoje organy. Specyfika Skarbu Państwa polega m.in. na tym, że nie ma on scentralizowanych (własnych) organów. Jest on osobą prawną niejednolitą, w skład której wchodzi liczne *stationes fisci*, czyli państwowe jednostki organizacyjne bez osobowości prawnej (np. urzędy państwowe, sądy czy inne wyspecjalizowane jednostki, takie jak np. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad). Konsekwencję takiej struktury Skarbu Państwa stanowi właśnie art. 67 § 2 zd. 1 KPC, zgodnie z którym za Skarb Państwa podejmuje czynności procesowe organ państwowej

jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie (lub organ jednostki nadrzędnej).

Należy jednak mieć na względzie, że ustawodawca w coraz szerszym zakresie wprowadza przepisy szczególne, przewidujące reprezentację procesową Skarbu Państwa w sposób odmienny niż przez organ państwowej jednostki organizacyjnej. Największe znaczenie ma art. 23 ust. 1 pkt 8 ustawy z 21.8.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1145; dalej jako: GospNierU), w myśl którego w sprawach gospodarowania nieruchomościami Skarb Państwa jest reprezentowany przez starostę, który przecież nie jest organem państwowej jednostki organizacyjnej, lecz przewodniczącym zarządu powiatu, czyli odrębnej od Skarbu Państwa osoby prawnej.

Niezwykle istotne znaczenie dla spraw sądowych z udziałem Skarbu Państwa mają przepisy o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej – instytucji wykonującej zastępstwo Skarbu Państwa przed sądami i innymi organami orzekającymi, ale nie we wszystkich sprawach, a jedynie tych o największym znaczeniu. Ustawowa pozycja Prokuraturii Generalnej RP pozwala ją uznać za swoistego instytucjonalnego pełnomocnika (art. 7 ust. 1 ustawy z 15.12.2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1192; dalej jako: ProkGenRPU) – z tym że za pełnomocnika jedynie w znaczeniu przenośnym, ponieważ radcowie Prokuraturii Generalnej podejmują czynności procesowe nie na podstawie pełnomocnictwa, lecz legitymacji służbowej (art. 33 ProkGenRPU).

Niniejsza publikacja przedstawia, w ujęciu praktycznym, specyfikę prowadzenia spraw sądowych z udziałem Skarbu Państwa. W pierwszej kolejności w niezbędnym zakresie omówione zostaną kwestie materialnoprawne. Po pierwsze, specyfika Skarbu Państwa jako osoby prawnej, w tym zasady jego reprezentacji materialnoprawnej. Po drugie, reguły odpowiedzialności Skarbu Państwa za działania państwa (jego organów) w sferze władczej. Po trzecie wreszcie, inne najważniejsze regulacje wpływające na sposób działania przez Skarb Państwa w sferze materialnoprawnej, a zwłaszcza przepisy o zamówieniach publicznych.

Następnie w sposób szczegółowy omówione zostaną przepisy dotyczące postępowań cywilnych z udziałem Skarbu Państwa, w tym regulujące zasady jego reprezentacji procesowej (podejmowania czynności procesowych). W tej części krótko omówione zostaną przypadki tzw. szczególnej zdolności sądowej, polegającej na tym, że w zakresie wynikającym z przepisów szczególnych stroną (uczestnikiem postępowania) jest nie Skarb Państwa, ale organy państwowe lub państwowe jednostki organizacyjne bez osobowości prawnej.

Na koniec zostanie omówiona specyfika spraw, w których zastępstwo Skarbu Państwa wykonywane jest przez Prokuratorię Generalną. Przedstawiony zostanie zakres spraw objętych jej zastępstwem, a także szczególne regulacje procesowe, na podstawie których się ono odbywa (dotyczące np. przymusu zastępstwa przez radcę Prokuraturii Generalnej przed Sądem Najwyższym – por. art. 87¹ § 3 KPC).

Przejdź do księgarni →

ksiegarnia.beck.pl